

Берднік Інна Володимирівна

Чернігівський національний технологічний університет

професор кафедри кримінального права та правосуддя,

кандидат юридичних наук, доцент

**КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ОХОРОНА ВОДНИХ РЕСУРСІВ ЗА
ЗАКОНОДАВСТВОМ ОКРЕМИХ КРАЇН ЄВРОПИ: ПОРІВНЯЛЬНО-
ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ**

Нині зростає занепокоєння всієї світової спільноти щодо проблеми глобального забруднення, виснаження та зникнення природних ресурсів у значних масштабах, зокрема це стосується і вод. Виняткова важливість збереження природних ресурсів та вирішальне значення якнайшвидшого вирішення означених питань, знайшли свій вияв у багатьох міжнародних та внутрішньодержавних нормативно-правових актах, присвячених охороні та захисту найголовніших суспільних благ. До таких, серед іншого, належать і норми кримінального законодавства усіх країн світу. Так, у Кримінальному кодексі (далі – КК) України в розділі 8 «Злочини проти довкілля», містить наступні норми, що безпосередньо спрямовані на захист водних об'єктів: порушення правил охорони вод (ст. 242), забруднення моря (ст. 243), порушення законодавства про континентальний шельф України (ст. 244), незаконне зайняття рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом (ст. 249), проведення вибухових робіт з порушенням правил охорони рибних запасів (ст. 250) [1].

Зупинимося на досвіді окремих країн Європи, виділивши типові для більшості з них кримінально-правові норми та норми, що не є звичними для вітчизняного законодавця.

КК Швеції від 21 грудня 1962 р. містить лише одну ст. 7, присвячену кримінально-правовому регулюванню відносин з приводу раціонального використання та забезпечення охорони вод, що частково можна пояснити тим, що КК не є єдиним кримінально-правовим законом у шведській правовій системі (існують також спеціальні норми, що визначають певні особливості кримінальної відповідальності). Дана стаття міститься у частині 2 Главі 13, яка передбачає: *«Особа, яка створює небезпеку для життя або здоров'я людини, отруюючи або заражаючи їжу, воду або що-небудь подібне або іншим шляхом поширює отруту або що-небудь подібне, або передаючи або поширюючи серйозну хворобу, має бути засуджена за розповсюдження отрути або інфекційної речовини до тюремного ув'язнення на термін не більше шести років.*

Якщо злочин є тяжким, то повинно бути призначено тюремне ув'язнення на термін не менше чотирьох і не більше десяти років або довічно.

При визначенні чи є злочин тяжким особлива увага повинна бути звернена на те, чи було його скоєно з наміром заподіяти шкоду життю чи здоров'ю іншої особи, або піддано небезпеці кількох людей» [2].

За структурою названа норма є більш схожою до конструкції норм, що містяться в КК України.

Недостатньо уваги охороні водних ресурсів приділяється у КК Швейцарії від 21 грудня 1937 р. Ст. 234 «Забруднення питної води» передбачає наступне: *«Хто навмисне забруднює питну воду, призначену для людей або домашніх тварин, шкідливими для здоров'я речовинами, карається каторжною в'язницею на строк до п'яти років або тюремним ув'язненням на термін не менше одного місяця. Якщо особа діє з необережності, то покаранням є тюремне ув'язнення або штраф» [3].* Характерною відмінністю від раніше аналізованих норм, є наявність назви статті, що збігається з підходом вітчизняного законодавця до структурної побудови кримінально-правової норми.

Характерно, що дана норма містить пряму вказівку на безпосередній об'єкт злочинного діяння – питну воду, що суттєво відрізняється від норм КК Швеції, де об'єктом злочину є вода в цілому. Слід зауважити, що таке звуження об'єкту злочину, наведене у КК Швейцарії може негативно позначитися на повноті та раціональності превентивного впливу норм кримінального закону на суспільні відносини з охорони та збереження об'єктів водного природного фонду (оскільки залишаються без належної охорони інші види водних природних ресурсів), в той же час, занадто широке тлумачення цього елемента складу злочину в КК Швеції уможливорює проблеми практики правозастосування, з урахуванням необхідності постійно звертатися до аналізу та тлумачення загального поняття «води».

КК Іспанії від 23 листопада 1995 р., на відміну від всіх, зазначених вище законів, об'єднує норми, присвячені відповідальності за злочини проти природних ресурсів і навколишнього середовища в окремому Главу III з однойменною назвою, однак вода виступає об'єктом кримінально-правової охорони лише двох статей цієї глави: ст. 325 та ст. 365. Так, ст. 325 говорить: *«Карається тюремним ув'язненням на термін від шести місяців до чотирьох років, штрафом на суму від восьми до двадцяти чотирьох місячних заробітних плат і позбавленням права займатися певною професією або діяльністю на строк від одного до трьох років, той, хто, порушуючи закон та інші загальні положення про захист довкілля, спровокує або прямо або побічно здійснить випромінювання, проливання, опромінення, витяг або екскавацію, знесення, шум, вібрацію, вилив або зберігання в атмосфері, землі, надрах або наземних, морських чи ґрунтових водах (включаючи міжприкордонні простори), речовин, які можуть заподіяти тяжкий збиток для рівноваги в природних системах»* [4]. Справедливо буде зазначити, що з огляду на виявлені недоліки у конструкції норм попередньо досліджених кодексів, цитована стаття є однією з найбільш вдало викладених, зважаючи перш за все на конкретизацію об'єкта

посягання, що у свою чергу мінімізує протиріччя у діяльності спеціально уповноважених органів держави щодо правильної кваліфікації вчинених діянь.

Питна вода, як безпосередній об'єкт злочину, виступає також у §186 Главі 20 КК Данії, який визначає, що: *«Будь-яка особа, яка наражає на небезпеку життя чи здоров'я інших осіб, викликаючи повсюдний брак питної води або шляхом додавання шкідливих речовин в резервуари, водні магістралі або русла, підлягає тюремному ув'язненню на будь-який термін, що не перевищує десяти років. Якщо таке діяння було вчинене через недбалість, то покаранням повинні бути штраф або просте взяття під варту, або при обтяжуючих обставинах - тюремне ув'язнення на будь-який термін, що не перевищує одного року»* [5].

З огляду на виокремлений безпосередній об'єкт – питну воду, очевидною видається схожість даних норм зі ст. 234 КК Швейцарії, яка регулює суспільні відносини, що виникають у зв'язку з протиправним посяганням на спеціальний об'єкт – воду, призначену для споживання людьми. Порівнявши названі положення, можна відмітити різницю у можливих видах та розмірах покарань: хоча і швейцарське, і іспанське, і данське законодавство передбачає тюремне ув'язнення, але строк їх кардинально різний – від 1 місяця у Швейцарії (без встановлення верхньої межі, тому припускаємо, що це питання вирішується за внутрішнім переконанням судді), від 2-х до 6-ти років у Іспанії, та до 10-ти років у Данії (без встановлення нижньої межі). На перший погляд, іспанський та данський законодавець значно жорсткіше підходить до регулювання даного питання, але наявність у КК Швейцарії положення про можливість застосування до правопорушника покарання у виді ув'язнення до «каторжної в'язниці» строком до 5-ти років свідчить про виняткову значимість захисту та збереження вод для держави. Отже, спостерігається певна диференціація стосовно видів та меж покарання за аналогічні злочини у кримінальному законодавстві окремих країн Європи.

Список використаної літератури

1. Кримінальний кодекс України: Кодекс України, Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III // ВВР. – 2001. - № 25. – Ст. 131. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
2. Brottsbalk (1962:700) // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [https://www.lotin.se/Fallor/Pdf/Brottsbalken_\(1962_700\).pdf](https://www.lotin.se/Fallor/Pdf/Brottsbalken_(1962_700).pdf)
3. Swiss Criminal Code of 21 December 1937 (Status as of 1 October 2016) // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.admin.ch/opc/en/classified-compilation/19370083/201610010000/311.0.pdf>
4. Ley Orgánica del Código Penal de 23 de noviembre 1995 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.boe.es/buscar/pdf/1995/BOE-A-1995-25444-consolidado.pdf>
5. Straffeloven af Danmark. Vedtaget i 1930 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.law.edu.ru/norm/norm.asp?normID=1241524>